

Η ΠΟΛΗ ΩΣ ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ Η ΑΘΗΝΑ ΤΟΥ ΜΕΝΗ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑ (Απόδοση από τα γερμανικά: Πελαγία Τσινάρη)

Γαβριέλλα Αναστασίου

«Η πόλη πέρα από μας τους ίδιους
δεν έχει άλλο κέντρο».
Ο. Παμούκ, *Ιστανμπούλ*

Η στενή σχέση του Μένη Κουμανταρέα με την πόλη της Αθήνας έχει επισημανθεί συχνά. Γράφει, για παράδειγμα, ο κριτικός λογοτεχνίας Αλέξης Ζήρας: «σε γενικές γραμμές (...) η Αθήνα έχει μια κυρίαρχη θέση στις μυθοπλάσιες του – μια περσόνα πολυπρόσωπη, όπως ήταν το Δουβλίνο για τον Τζέιμς Τζόυς, η Ρώμη για τον Αλμπέρτο Μοράβια ή το Λονδίνο για τον Κάρολο Ντίκενς»¹.

Το ότι οι ήρωες του Κουμανταρέα προτιμούν κατ' αρχάς την πόλη και τη ζωή της από την επαρχία της «πλήξης και της στενότητας»² φαίνεται ήδη στο διήγημα «Στην επαρχία Λοκρίδος», του 1962, όπου

«η φαντασία [του Κίτσου] τού έσπινε όργια, πλάθοντας μιαν Αθήνα μυθική»³.

Τίθεται λοιπόν το ερώτημα του ποιο ρόλο διαδραματίζει η Αθήνα στο έργο του Κουμανταρέα.

Ο Κουμανταρέας είναι συγγραφέας – κι όπως στον ζωγράφο η άποψη μιας πόλης πάντοτε υποτάσσεται στη λογική δομής του πίνακα, επομένως απομακρύνεται από την πραγματικότητα για χάρη της τέχνης, αντίστοιχα και ο συγγραφέας «χτίζει» μια λογοτεχνική πόλη. Αυτή μπορεί να παρουσιάζει μεγάλη ομοιότητα με μια συγκεκριμένη πόλη, ως δημιουργήμα της λογοτεχνίας, όμως η εικόνα της είναι το αποτέλεσμα νόμων που προσοδιάζουν στην τέχνη. Το ότι ο αναγνώστης αναγνωρίζει τόσο στην τοπογραφία όσο και στην ανθρωπογεωγραφία της πόλης την Αθήνα, για παράδειγμα, οφείλεται σε ένα τέχνασμα, το οποίο η Λίζυ Τσιριμώκου ονομάζει «τεκμήριο της αληθοφάνειας»: «Με τον όρο αυτό δηλώνεται η διαδικασία αυθεντικοποίησης (authentication) του λογοτεχνικού πλασματικού γεγονότος, η προσπάθεια να εκμηδενιστεί η απόσταση που χωρίζει τις μικρές “ανυπόληπτες” ιστορίες της λογοτεχνικής αφήγησης από τη “μεγάλη”, έγκυρη Ιστορία, τον